Ключевые слова: социализация, военнослужащие срочной службы, Вооруженные силы Украины, методики, качества социализации, социально-педагогический Влияние.

SHESTAKOVA ANASTASIA. *Practical aspects of social and pedagogical influence on the socialization of stay service for vehicles.*

The article analyzes the methods of social and pedagogical influence on the socialization of servicemen of the regular service of the Armed Forces of Ukraine. The results of the experimental study of level of socialization of servicemen of the regular service are analyzed. The basic qualities of socialization in the regular service soldiers are determined. The analysis and determination of the qualities of the regular service soldier has been carried out. The basic forms of socialization of servicemen of temporary service in the Armed Forces of Ukraine are singled out. Characterized by the factors of socialization of servicemen of the regular service.

Keywords: socialization, conscripts, the Armed Forces of Ukraine, methods, qualities of socialization, social and pedagogical influence.

УДК 364-784

Ясточкіна І.А.

ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті охарактеризовано місце та значення консультування у соціально-педагогічній діяльності. Зазначено мету консультативної діяльності соціального педагога. Консультування розглядається як різновид соціальної послуги. Проаналізовано форми консультування. Зокрема, акцент зроблено на таких формах консультування як індивідуальне, групове, інтернет- консультування та телефонне консультування. Розглянуто специфічні особливості кожної із зазначених форм консультування. Наголошено, що форма консультування визначається залежно від проблеми, що потребує вирішення; особливостей організації, яка надає таку послугу; професійних якостей консультантів. Зазначено, що консультування в соціально-педагогічній діяльності спрямоване на особистість клієнта.

Ключові слова: консультування, консультування в соціально-педагогічній діяльності, форма консультування, соціальна послуга, групове консультування, індивідуальне консультування, дистанційне консультування, Інтернет-консультування, телефонне консультування.

Консультування як різновид професійної діяльності знайшло своє місце в багатьох галузях суспільства, включаючи соціальну сферу. Зокрема, соціально-педагогічна діяльність покликана сприяти гармонійному розвитку дітей та молоді, задоволенню соціокультурних потреб особистості, орієнтована на створення

сприятливих умов соціалізації. Дуже важливо допомогти молодій людині у вирішенні її проблем, а також залучення до такої допомоги різних фахівців та організацій. Консультування сьогодні лишається одним з провідних видів діяльності соціального педагога.

Особливості консультування в соціальній сфері досліджували І. Богданова, І. Грига, М Гуліна, В. Лютий, Т. Семигіна та ін. Специфіку консультування як практичної діяльності соціального педагога висвітлено у працях науковців: О. Гапончук, Л. Завацька, Н. Краснова, Л. Неїжпапа, О. Пожидаєва, В. Сорочинська, С. Харченко та ін.. О. Пожидаєва, З. Шевців, Т. Шишковець, Я. Юрків обґрунтували поняття «соціально-педагогічне консультування», описали його види, узагальнили напрями та підходи до консультативної роботи.

Мета статті – охарактеризувати провідні форми консультування, які застосовуються в соціально-педагогічній діяльності.

В контексті даної статті консультування розглядається як форма соціальних послуг. Державний стандарт соціальної послуги консультування визначає зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальної послуги консультування, показники її якості для суб'єктів усіх форм власності та господарювання, які надають цю послугу [8]. Передусім варто визначити поняття «соціальна послуга - консультування».

Соціальна послуга консультування – комплекс заходів, що здійснюються протягом строку, необхідного для виходу зі складної життєвої ситуації та адаптації особи, сім'ї до нових умов соціального середовища, спрямованих на усунення/пристосування обмежень життєдіяльності, підтримку соціальної незалежності, збереження та продовження соціальної активності особи, сім'ї [8].

Серед основних заходів, що становлять зміст соціальної послуги консультування, згідно з Державним стандартом, варто зазначити:

- допомогу в аналізі життєвої ситуації, визначенні основних проблем, шляхів їх розв'язання;
- залучення отримувача соціальної послуги до вирішення власних проблем, складання плану виходу зі складної життєвої ситуації та допомогу в його реалізації;
- надання інформації з питань соціального захисту населення;
- представлення інтересів;
- сприяння навчанню, формуванню та розвитку соціальних навичок, умінь, соціальної компетенції;
- участь в організації та діяльності груп самодопомоги;
- допомогу в зміцненні/відновленні родинних і суспільно корисних зв'язків;
- сприяння в отриманні правової допомоги;
- сприяння в отриманні інших соціальних послуг відповідно до виявлених потреб тощо [8].

Консультування як вид діяльності – це допомога в гармонізації себе, свого оточення та способу життя.

Науковець Л. Завацька «консультування» у соціально-педагогічній діяльності визначає як «технологію надання соціальної допомоги шляхом цілеспрямованого інформаційного впливу на людину чи малу групу з метою їх соціалізації, відновлення і оптимізації соціальних функцій, орієнтирів, розробки соціальних норм спілкування» [6, с. 61].

В. Торохтій визначає соціально-педагогічне консультування як окремий напрям, що відрізняється активною спрямованістю на використовування потенційних можливостей соціуму [12].

Мета консультативної діяльності соціального педагога: допомога молодій людині у кращому розумінні себе та усвідомленні своїх проблем, у вирішенні актуальних життєвих питань, труднощів поведінки чи саморегуляції, у налагодженні міжособистісних відносин з оточуючими, відновленні та оптимізації соціальних зв'язків тощо [9].

У центрі уваги соціального педагога можуть бути люди, які виконують різноманітні соціальні ролі і мають різний соціальний статус. Кожен з них може опинитись у ситуації консультування, виступаючи клієнтом, який потребує допомоги [3; 4].

У соціально-педагогічній роботі під поняттям «форма» розуміється зовнішнє виявлення способу організації діяльності соціального педагога та клієнта (клієнтів) [5; 6]. З огляду на зазначене, під формою консультування розуміється спосіб організації взаємодії між соціальним педагогом та клієнтом (клієнтами), у рамках якого з'ясовуються питання чи розв'язуються проблеми останнього [4].

Форма консультування визначається залежно від проблеми, яка потребує вирішення, особливостей організації, що надає консультативні послуги, професійних якостей консультантів.

Охарактеризуємо чотири основні форми консультування, які можуть застосовуватись у професійній діяльності соціального педагога, зокрема: групове, індивідуальне, інтернет- та телефонне консультування.

Групове консультування – консультування, учасниками якого у якості отримувачів є дві чи більше осіб з подібними складними життєвими обставинами або однаковим запитом щодо очікуваної допомоги [8]. Групове консультування охоплює роботу з подружніми парами, сім'ями, групами, спільнотами і т.п.

Групове консультування – це особливий напрям у консультуванні, який дуже часто являється ефективним засобом допомоги у розв'язанні особистісних і міжособистісних проблем. Групова робота побудована на властивій людям тенденції збиратися разом, обмінюватися думками і враженнями, а також разом працювати. Різноманітність сучасних груп покликана задовольняти численні потреби клієнтів в особистісному зростанні, тренінгу певних навичок, підтримці тощо [7].

Цільові групи припускають безпосередню орієнтованість на вирішення завдань певного кола (Т-групи, групи зустрічей або особистісного зростання). В групах вирішення проблем зазвичай обговорюються особисті, соціально-психологічні та професійні проблеми, вирішуються профілактичні та відновлювальні завдання. З точки зору способів досягнення цілей прийнято

виділяти групи самодопомоги, групи підтримки, групи психологічної освіти тощо. Переваги групового консультування забезпечуються:

1) можливістю для клієнта «тут-і-тепер» виробляти необхідні навички соціальної поведінки, розширювати можливості власної експресивної поведінки;

2) отриманням інформації для аналізу сприйняття себе іншими членами групи;

3) можливістю спостерігати і досліджувати власну поведінку і поведінку інших;

4) можливістю отримати допомогу від непрофесіоналів і надати її самому іншим членам групи (соконсультування сприяє формуванню ефективних міжособистісних відносин);

5) можливостями зміцнювати своє «Я» на основі ідентифікації та деідентіфікаціі з членами групи і т.д. [10].

Вплив групи на людину доволі значний. Століттями взаємодія в групі сприяла виживанню й розвитку її членів. У багатьох життєвих ситуаціях людина відчуває потребу у теплі, визнанні й контакті з іншими людьми. Те, що переживається учасниками в групі, може природно переноситися ними у зовнішній світ. Члени групи отримують в ній зворотній зв'язок і підтримку від людей, що мають схожі проблеми чи переживання [7].

Найважливішими умовами консультативної групової роботи є прийняття й довіра до кожного члена групи, активна турбота й допомога один одному. В такій атмосфері комфортності людина стає здатною оволодіти новими уміннями, експериментувати з різноманітними стилями взаємовідносин, знаходити та відпрацьовувати нові способи поведінки. Група значно полегшує процес самодослідження, допомагає оцінити власні почуття, установки й вчинки, сприяє саморозкриттю, змінам.

Ефективність групового консультування зростає, якщо увага акцентується не стільки на особистості конкретного члена групи, скільки на природі і характері відносин між особистостями.

Індивідуальне консультування – найбільш традиційна і поширена форма допомоги, що здійснюється консультантом віч-на-віч у вигляді індивідуально орієнтованої бесіди, консультацій.

Індивідуальне консультування – персональне консультування отримувача соціальної послуги, спрямоване на розвиток його компетентності щодо подолання складних життєвих обставин, мобілізацію ресурсів й потенціалу для подальшого запобігання їх виникненню [8].

Індивідуальне консультування містить широкий спектр досліджень, зокрема, в соціальній педагогіці. Може бути разовим, середньо або довгостроковим. Переваги цієї форми консультування полягають в тому, що клієнту повністю належить вся увага консультанта, і те, що конфіденційністю зустрічей більш повно забезпечується і захищається почуття безпеки клієнта [2; 11].

Інтернет-консультування – одна з нових форм заочного (дистанційного) консультування з використанням сучасних інформаційних технологій

(електронної пошти, відеоконференцій, скайпу, он-лайнового спілкування в Інтернет-форумах і чатах і т. п.).

Предтечею Інтернет-консультування були форми консультування за допомогою листування і скріботерапія (терапія з використанням письменних послань), що практикувалися деякими консультантами. Сучасні форуми і чати дають людині можливість задати консультанту питання, не зустрічаючись з ним особисто [1].

Прихильники Інтернет-консультування вважають, що воно значно розширює можливості людей, які бояться або з різних причин уникають безпосереднього спілкування, які не бажають звертатися до консультанта або не мають можливості отримати консультацію іншим чином. Багато користувачів Мережі читають відповіді на чужі запитання для того, щоб отримати алгоритм для самостійних дій, і для того, щоб розібратися, яка саме допомога їм потрібна, як вибрати фахівця. Інтернет-консультанти досить часто зводять різноманітність допомоги клієнту до надання потрібної інформації, забезпечення емоційної підтримки загального типу або пропонують нескладні вправи для самовдосконалення.

Недоліками Інтернет-консультування вважаються:

1) відсутність реально прийнятої відповідальності сторін за спільну діяльність;

2) можливість обманів і самообман при анонімному інтернет-контакті;

3) «рішення-орієнтований» підхід в роботі консультанта при відсутності реальних можливостей для тривалої роботи;

4) обмеження в діяльності консультанта, пов’язані з відсутністю безпосередньої взаємодії і опорою лише на письмовий текст клієнта та ін. [10].

Телефонне консультування – поширена форма консультативної допомоги, що виникла у відповідь на потреби людей, які потребують співрозмовника для вирішення особистісної проблеми, але з різних причин не мають можливості зустрітися з консультантом очно [5].

«Телефон довіри» – це спеціалізована служба, діяльність якої спрямована на надання кваліфікованої, анонімної, безкоштовної психотерапевтичної, психологічної, соціально-педагогічної допомоги по телефону підліткам, молоді, окремим категоріям населення, що перебувають у кризових станах, потребують довідкової інформації з різних питань, а також для профілактики і попередження девіантної та суїцидальної поведінки [9; 12].

Зберігаючи цілі, завдання, етичні орієнтації і багато способів організації взаємодії з клієнтом, ця форма консультування має низку специфічних особливостей:

1) доступність фахівця в будь-який час для надання компетентної допомоги та емоційної підтримки всім, хто відчуває особисті труднощі, знаходиться в кризі, близький до самогубства;

2) реальна анонімність звернення;

3) відсутність фінансових і будь-яких інших зобов'язань;

4) конфіденційність і екстреність надання консультативної допомоги;

5) анонімність консультанта;

6) заборона на вступ з клієнтами в особистісні відносини;

7) не розголошення клієнтам інформації ні про місце знаходження служби, ні про співробітників, ні про режим роботи та ін. [10].

Для консультантів, які працюють в телефонних службах довіри, здійснення професійної діяльності також пов'язано з деякою специфікою. По-перше, це необхідність вести бесіду, спираючись тільки на слухові сприйняття. По-друге, це неможливість хоча б мінімально підготуватися до сприйняття ситуації і клієнта, оскільки звернення можуть бути несподіваними як в сенсі змісту, так і в сенсі вікових, особистісних, соціокультурних особливостей абонентів, їх емоційного стану на момент розмови. По-третє, це неможливість повноцінно контролювати контакт, оскільки час роботи з кожним клієнтом обмежений і він має право перервати контакт в будь-яку хвилину. По-четверте, консультант телефонної служби довіри не має можливості обирати клієнта, як це буває в очному консультуванні. І нарешті, по-п'яте, консультант не може контролювати своє робоче навантаження протягом зміни – іноді дзвінки йдуть безперервним плином, а іноді виникають довгі паузи [5].

Досвід роботи телефонних служб показує, що, як правило, в них обговорюються певні типи проблем – подружні сварки, конфлікти з батьками, самотність, небажана вагітність, стан після втрати близької людини, агресія з боку іншої людини, що знаходиться в стані алкогольного сп'яніння, під впливом наркотиків, в стані психозу і т. д.

Консультування в соціально-педагогічній діяльності, незалежно від форми його проведення, є процесом взаємодії соціального педагога і клієнта. Консультування – процес, що спрямований на допомогу у вирішенні різного типу проблем клієнта, зумовлює використання його особистісних і соціальних ресурсів та передбачає встановлення запиту, з'ясування причин виникнення проблеми, оптимізацію можливостей клієнта в пошуку шляхів її вирішення [9; 12].

Безпосередня консультативна діяльність соціального педагога може реалізуватися в закладах освіти, центрах реабілітації та ін. Комплексна форма надання допомоги клієнту передбачає його взаємодію з багатьма спеціалістами, які вивчають різноманітні аспекти проблеми (соціальні, правові, психологічні, педагогічні тощо) [9].

Отже, обираючи ту чи іншу форму консультування, вибудовуючи стратегію взаємодії з клієнтом, варто пам'ятати, що серед основних завдань консультування в соціально-педагогічній діяльності має бути спрямованість на особистість клієнта, допомога у подоланні складної життєвої ситуації, а також переадресація до установ, де зможуть надати кваліфіковану підтримку.

Використана література:

1. Афанасьєва Н.Є. Моделі і способи інтернет-консультування фахівців екстремальних видів діяльності. Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. 2013. Вип. 13. С. 13-21.

2. Васьківська С.В. Соціально-психологічний супровід клієнтів: технологія ведення консультативного діалогу. Київ, 2006. 128 с.

3. Воленчук Т.В. Консультація у роботі соціального педагога. Новоград-Волинський, 2011. 83 с.

4. Гапончук О. М. Консультативна діяльність соціального педагога: змістове наповнення поняття. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2016. Випуск 21. С. 8-15.

5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / заг. ред. проф. І.Д. Звєрєвої. Київ, Сімферополь:Універсум. 2012. 536 с.

6. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навч. посіб. Київ, 2008. 240 с.

7. Кори Д. Теория и практика группового консультирования / Пер. с англ. Е. Рачковой. Москва, 2003. 640 с.

8. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування: Наказ Мінсоцполітики України від 02.07.2015 № 678. URI: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15/ed20150702#n23 (дата звернення: 03.05.2019).

9. Пожидаєва О. В. Сутність та види консультування в соціально-педагогічній діяльності. Вісник Запорізького національного університету. 2012. №1(17). С. 22–25.

10. Сапогова Е.Е. Консультативная психология. Москва, 2008. 348 с.

11. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технології консультування. – Київ, 2007. 144 с.

12. Харченко С. Я. Соціально-педагогічне консультування: наук.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Луганськ, 2011. 403 с.

ЯСТОЧКИНА ИРИНА АНАТОЛЬЕВНА. *Эффективные формы консультирования в социально-педагогической деятельности.*

В статье охарактеризованы место и значение консультирования в социально-педагогической деятельности. Указано цель консультативной деятельности социального педагога. Консультирование рассматривается как разновидность социальной услуги. Проанализированы формы консультирования. В частности, акцент сделан на таких формах консультирования как индивидуальное, групповое, Интернет-консультирование и телефонное консультирование. Рассмотрены специфические особенности каждой из указанных форм консультирования. Отмечено, что форма консультирования определяется в зависимости от проблемы, требующей решения; особенностей организации, оказывающей такую услугу; профессиональных качеств консультантов. Подчеркнуто, что консультирование в социально-педагогической деятельности направлено на личность клиента.

Ключевые слова: консультирование, консультирование в социально-педагогической деятельности, форма консультирования, социальная услуга, групповое консультирование, индивидуальное консультирование, дистанционное консультирование, Интернет-консультирование, телефонное консультирование.

YASTOCHKINA IRINA. *Actual forms of counseling in socio-pedagogical activity.*

The article describes the place and importance of counseling in socio-pedagogical activity. The purpose of the advisory activity of the social teacher is indicated. Counseling is considered as a type of social service. The counseling forms were analyzed. In particular, the focus is on such forms of counseling as individual, group, Internet counseling and telephone counseling. The specific features of each of these forms of counseling are considered. It is noted that the form of counseling is determined depending on the problem that needs to be solved; features of the organization providing such a service; professional qualities of consultants. It was emphasized that counseling in socio-pedagogical activity is aimed at the identity of the client.

Key words: *counseling, counseling in socio-pedagogical activity, form of counseling, social service, group counseling, individual counseling, remote counseling, Internet counseling, telephone counseling.*